

916 Meninger om merking av store rovdyr

NINA Rapport

Ketil Skogen

NINAs publikasjoner

NINA Rapport

Dette er en elektronisk serie fra 2005 som erstatter de tidligere seriene NINA Fagrapport, NINA Oppdragsmelding og NINA Project Report. Normalt er dette NINAs rapportering til oppdragsgiver etter gjennomført forsknings-, overvåkings- eller utredningsarbeid. I tillegg vil serien favne mye av instituttets øvrige rapportering, for eksempel fra seminarer og konferanser, resultater av eget forsknings- og utredningsarbeid og litteraturstudier. NINA Rapport kan også utgis på annet språk når det er hensiktsmessig.

NINA Temahefte

Som navnet angir behandler temaheftene spesielle emner. Heftene utarbeides etter behov og serien favner svært vidt; fra systematiske bestemmelsesnøkler til informasjon om viktige problemstillinger i samfunnet. NINA Temahefte gis vanligvis en populærvitenskapelig form med mer vekt på illustrasjoner enn NINA Rapport.

NINA Fakta

Faktaarkene har som mål å gjøre NINAs forskningsresultater raskt og enkelt tilgjengelig for et større publikum. De sendes til presse, ideelle organisasjoner, naturforvaltningen på ulike nivå, politikere og andre spesielt interesserte. Faktaarkene gir en kort framstilling av noen av våre viktigste forskningstema.

Annen publisering

I tillegg til rapporteringen i NINAs egne serier publiserer instituttets ansatte en stor del av sine vitenskapelige resultater i internasjonale journaler, populærfaglige bøker og tidsskrifter.

Meninger om merking av store rovdyr

Ketil Skogen

Skogen, K. 2012. Meninger om merking av store rovdyr. - NINA Rapport 916. 28 s.

Oslo, desember 2012

ISSN: 1504-3312

ISBN: 978-82-426- 2520-5

RETTIGHETSHAVER

© Norsk institutt for naturforskning

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET

Åpen

PUBLISERINGSTYPE

Digitalt dokument (pdf)

KVALITETSSIKRET AV

Helene Figari

ANSVARLIG SIGNATUR

Forskningssjef Erik Framstad (sign.)

OPPDRAGSGIVER(E)/BIDRAGSYTER(E)

Rovviltnemnda i Region 4

Fylkesmannen i Oslo og Akershus

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER/BIDRAGSYTER

Asle Stokkereit

NØKKELORD

Store rovdyr, merking, teknologi, manipulering, etikk

KEY WORDS

Large carnivores, tagging, technology, manipulation, ethics

KONTAKTOPPLYSNINGER

NINA hovedkontor

Postboks 5685 Sluppen
7485 Trondheim
Telefon: 73 80 14 00

NINA Oslo

Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Telefon: 73 80 14 00

NINA Tromsø

Framsenteret
9296 Tromsø
Telefon: 77 75 04 00

NINA Lillehammer

Fakkeltgården
2624 Lillehammer
Telefon: 73 80 14 00

Sammendrag

Skogen, K. 2012. Meninger om merking av store rovdyr. NINA Rapport 916, 28 s.

Tidligere studier har vist at merking og annen manipulering av store rovdyr er omstridt, og særlig blant dem som har klare oppfatninger om rovdyrpolitikken. Tilhengere og motstandere kan enes om at merking og omfattende overvåking av rovdyr er problematisk fra et etisk synspunkt, og kan true opplevelsen av rovdyr som ville dyr. I tidligere studier har dette temaet kommet opp i intervjuer som har handlet om rovdyr generelt, og holdninger til merking av rovdyr har ikke vært systematisk undersøkt. I denne studien har jeg intervjuet folk i posisjoner som skulle tilsi gode kunnskaper og klare oppfatninger: rovviltkontakter og tillitsvalgte i naturvernorganisasjoner og i NJFF. Disse informantene ga gjennomgående uttrykk for mer pragmatiske synspunkter på merking enn det som er funnet i tidligere studier, med unntak av informantene fra NJFF som var uttalt negative. Det ser ut som om de som har praktisk nytte av merking og annen overvåking, eller som legger vekt på at samfunnet har nytte av det, også godtar slik virksomhet. Det samme gjelder de som mener at merking er et virkemiddel til å skaffe nødvendig kunnskap om store rovdyr; en kunnskap som er nødvendig for å sikre artenes overlevelse. Man ser ganske tydelig at etiske prinsipper som ser ut til å ha tilslutning på tvers av interessegrupper og institusjonstilknytning, vektlegges ulikt ut fra den sammenhengen det settes inn i. Hensyn som betraktes som overordnede, påvirker vurderingen av merkingen. Studien har et beskjedent omfang og må betraktes som en forundersøkelse med sikte på en bredere utforsking av temaet.

Ketil Skogen (ketil.skogen@nina.no), NINA, Gaustadalléen 21, 0349 Oslo

Abstract

Skogen, K. 2012. Opinions on tagging of large carnivores. NINA Report 916, 28 p.

Previous research has shown that radio-tagging and other forms of manipulation of large carnivores (LC) are controversial. In particular, people who hold firm opinions on LC management and conservation, have expressed skepticism – regardless of their position in the controversy. They often agree that tagging and intensive monitoring is ethically questionable and challenges conceptions of wild animals. However, while the topic has surfaced in numerous interviews, previous studies have not focused specifically on tagging and other use of technology. The present study builds on interviews with people in positions where they might be expected to have above-average knowledge and firm opinions: Part-time local employees (“rovviltkontakter”) in the Nature Inspectorate (SNO), and elected officials from two conservation groups and from the Norwegian Association of Hunters and Anglers (NJFF). These informants expressed relatively pragmatic views on tagging. The exception is informants from NJFF, who are very skeptical of the practice, and cited ethical concerns. It seems as if those who see tagging as useful, either for conflict mitigation or the preservation of LC populations, also adjust their ethical views (largely shared between *all* informants) so as to accept tagging. However, the present study is small and must be seen primarily as a pilot project for more comprehensive research.

Ketil Skogen (ketil.skogen@nina.no), NINA. Gaustadalléen 21, NO-0349 Oslo

Innhold

Sammendrag	3
Abstract	4
Innhold	5
Forord	6
1 Innledning	7
1.1 Dyrevelferd.....	8
1.2 Holdninger til natur og synet på ville dyr	8
1.3 Ressursbruk.....	9
1.4 Forskningsspørsmål	9
1.5 Relevans.....	10
2 Om denne studien	11
3 Resultater	13
3.1 Pragmatiske synspunkter	13
3.2 En kritisk røst fra NJFF	15
3.3 Kontroll over ville dyr	16
3.4 Forskning og forvaltning	18
3.5 Andres meninger	18
4 Oppsummering	21
4.1 Synet på merking preges av verdier.....	21
4.2 Kontakt og fortrolighet med forvaltning og forskning.....	22
4.3 Forvaltningsmerking og forskningsmerking.....	22
4.4 Videre forskning.....	23
5 Referanser	24

Forord

Denne rapporten behandler et tema som i tidligere studier har vist seg å være viktig i ordskiftet om rovdyrforvaltning og rovdyrpolitikk: merking og annen manipulering av store rovdyr. Til tross for klare indikasjoner på at temaet er sentralt så vel som omstridt, har tidligere forskning ikke hatt dette som et særskilt tema. Denne undersøkelsen er ment som et skritt videre i kunnskapsoppbyggingen.

Jeg takker Rovviltnemnda i region 4 som har finansiert undersøkelsen. Den har et begrenset omfang, men jeg håper den likevel bidrar med ny kunnskap. På mange måter bør den betraktes som et forprosjekt for mer inngående studier av temaet, som trolig vil kunne starte i 2013.

Oslo, desember 2012
Ketil Skogen

1 Innledning

Norsk rovviltforvaltning utøves innenfor politisk fastsatte rammer som forutsetter omfattende kontroll med hvor mange rovdyr som finnes og hvor de er. Vedtatte bestandsmål og inndeling av landet i soner med ulike forvaltningsregime (rovviltregioner, ulvesone, områder det beitedyr er prioritert, soner for jaktkvoter) gjør det nødvendig å følge bestandsutvikling og forflytninger nøye. For å greie dette, må dyr overvåkes ganske intensivt. Det skjer på ulike måter, men flere av disse metodene – og summen av dem – har vist seg å være kontroversielle. Vår tidligere forskning har vist at slik overvåking, og særlig innfangning og merking av rovdyr, er et aspekt ved rovviltforvaltning og -forskning som kan vekke reaksjoner blant folk i rovdyrområder (Skogen, Figari & Krange 2010; Skogen, Krange & Figari 2013 i trykk). Det kan synes paradoksalt, men denne kritikken kommer både fra folk som ønsker rovdyr velkommen og folk som vil ha bestandene ned. Jeg skal komme nærmere inn på dette etter hvert.

Et generelt inntrykk fra tidligere forskning har vært at rovviltforvaltningen har et legitimitetsproblem i noen deler av befolkningen (Krangle & Skogen 2011; Skogen et al. 2010), og at reaksjoner på overvåkningsmetoder og overvåkningens omfang kan bidra til dette. Dersom normer eller lover savner legitimitet føler ikke folk seg forpliktet til å rette seg etter dem. Det kan hende at lovgivning og forvaltningen av de store rovdyra er ferd å bli et område hvor deler av befolkningen mener at myndighetsutøvelsen mangler legitim autoritet. Dette legger naturligvis hindringer i veien for dialog, og det er problematisk nok. I ytterste instans kan slik mangel på legitimitet føre til akutte og alvorlige problemer, for eksempel når det for enkelte rettferdiggjør ulovlig jakt, eller målrettet forstyrrelse av lovlig jakt for den saks skyld.

Såkalt "forvaltningsmerking" av store rovdyr (med radiosender eller GPS) er et virkemiddel som er aktuelt for bestandsovervåking på det detaljnivå som norsk rovviltpolitikk forutsetter. Dette gjør det mulig å planlegge og iverksette konfliktforebyggende tiltak, og det forenkler uttak av skadegjørende individer. Det forenkler også overvåking av ynglinger, og muliggjør derfor mer presise bestandsestimater. Fra noen interessegrupper, særlig i landbruket, pekes det på at data fra intensiv overvåking av rovdyr vil være viktige for å forebygge skader, for eksempel ved å forbedre kvaliteten på ulike nettbaserte tjenester og ved å muliggjøre varsling når rovdyr nærmer seg husdyr på beite. Det er derfor forståelig at mer omfattende merking kan ses på som et konfliktdependende tiltak.

Forvaltningsmerking er en utvidelse av en type virksomhet som har pågått lenge, primært motivert av forskningens behov, men som i økende grad også har fått en dimensjon av nytteverdi for forvaltningen. Denne virksomheten omfatter ikke bare GPS- eller radiomerking, men også andre former for aktiv håndtering av ville dyr: fanging, blodprøver, flytting, og forfølgelse bl.a. gjennom intensiv sporing, men også ved bruk av helikopter i forbindelse med bedøvelse og innfangning. Helikopter brukes også når dyr skal flyttes, noe som i seg selv kan oppfattes som manipulering med naturen. Det kan se ut som om folk med ulike syn på rovviltpolitikken her trekker samme konklusjon, nemlig at denne virksomheten er skadelig og kritikkverdig.

En stor spørreskjemaundersøkelse i et landsrepresentativt utvalg og et spesialutvalg fra fire regioner med rovdyr, viste imidlertid at "radiomerking" er et ganske populært konfliktdependende tiltak i befolkningen sett under ett. I områder der folk bor nærmere rovdyr, og har erfaring både med rovdyr og rovdyrforvaltning, er det mindre oppslutning om dette tiltaket (Tangeland, Skogen & Krangle 2010). Dette utdyper funn fra våre kvalitative intervjuundersøkelser, der vi

har funnet at det blant folk som har et engasjement i rovdyrspørsmål er betydelig skepsis til slik merking (Skogen et al. 2010). Om det er slik at tiltaket er minst populært blant folk som bor i områder med rovdyr og blant dem som er engasjert i saken, er dette er en ganske stor utfordring for en forvaltning som ser på slik merking som formålstjenlig.

I de siste årene har også andre, mindre invaderende («non-invasive») overvåkningsmetoder i økende grad blitt tatt i bruk, slik som innsamling av ekskrementer for DNA-analyse og bruk av viltkameraer. Slike metoder reiser ikke alle problemstillingene som merking gjør, men også disse kan potensielt utfordre folks syn på hva ville dyr, og naturen selv, skal være.

1.1 Dyrevelferd

Også i den offentlige debatten ser vi at det finnes sterke synspunkter på en aktiv overvåkning av ville dyr, enten dette er for forsknings- eller forvaltningsformål. I ulike medieoppslag, avisinnlegg, etc., er det særlig de dyreetiske sidene av innfangning og merking som har kommet i fokus. Det har blitt hevdet at halsbånd påfører dyr plager og skader, og at forfølgelse og håndtering innebærer uakseptabel stress for dyret og endog død. Fra egen forskning kjenner vi til den samme kritikken fra mange intervjuer. Da handler det også om unødig plaging av dyr (Figari & Skogen 2008; Figari & Skogen 2011; Skogen et al. 2010).

Forskere og representanter for forvaltningen imøtegår kritikken, men det er tydelig at deres argumentasjon ikke alltid oppfattes som troverdig av kritikerne. Den vektlegger etiske aspekter på en annen måte enn kritikerne gjør, og tar utgangspunkt i målsettinger for rovdyrbestandene som ikke anerkjennes av kritikerne.

1.2 Holdninger til natur og synet på ville dyr

Tidligere forskning i NINA viser at også andre aspekter enn dyrevelferd kan være viktige for folks oppfatning av merking og overvåking av ville dyr (Figari & Skogen 2008; Figari & Skogen 2011). Disse studiene har ikke hatt overvåking som sitt hovedfokus, men temaet har ofte kommet opp i intervjuer som har handlet om rovdyr og rovdyrforvaltning generelt. Det er da merking som har fått mest oppmerksomhet. Det er denne praksisen som ser ut til å vekke sterkest engasjement. De mindre invaderende metodene var mindre vanlige da disse studiene ble gjennomført, enn de er nå. For eksempel har innsamling av avføring for DNA-analyse på få år blitt en viktig metode. Den tidligere forskningen har fokusert mest på ulv, men funnene har trolig relevans også når det gjelder de andre rovdyrartene.

Det viser seg at uavhengig av ståsted i rovdyrkonflikten, er det ganske utbredt enighet om hva som kjennetegner ulvens egenskaper og atferd. Det er vanlig å beskrive ulven som vill og «ubesudlet»; et autonomt dyr som bør forbli uberørt av menneskenes omforming av naturen. Vi finner gjennomgående positive tanker om den ekte, ville ulven. For mange er spørsmålet ikke om ulven er et «tiltalende» dyr eller ikke, men om den hører hjemme i Norge i dag (Figari & Skogen 2008; Figari & Skogen 2011; Skuland & Skogen 2009). Dette igjen er nært knyttet til hvordan man forstår det norske landskapet, og hvilke verdier det tillegges. Hvis landskapet forstås som "utmark", et brukslandskap formet av menneskenes fornuftige ressursutnyttelse i mange hundre år, har ikke ulven noen plass der. Det er allikevel ikke villmark, og bør ikke være

det. Hvis man derimot synes at landskapet i Norge burde være *mer* villmarkspreget, er det bra at alle ville dyr kommer tilbake. Rovdyr, som så å si er de ultimate villdyrene, kan være sterke symbol på naturens motstandskraft, og på at skadevirkningene av menneskenes utnyttelse ikke er uopprettelige. Det som har vært temmet og misbrukt kan *bli* villmark igjen, om man ser det fra et slikt perspektiv (Skuland & Skogen 2009).

Uansett om man ser på den norske utmarka som vill eller temmet, er et synspunkt vi har støtt på ofte at ulven og de andre rovdyrene er ville, og at de ikke skal underlegges menneskelig kontroll. Men for noen kan behovet for merking vise at ulven ikke hører hjemme her, siden vi ikke har villmark som i Canada. For andre er merking en aktivitet som forhindrer at naturen igjen blir vill, slik den burde være.

Det er altså ikke motstridende forståelse av ulvens vesen som ligger til grunn for uenigheten om dens plass i norsk natur. En kunne tenke seg at denne felles kjernen i forestillingene om rovdyr kunne vært et utgangspunkt for dialog om rovdyrforvaltningen. Men det kan hende dette undergraves av bestrebelser på å underlegge bestandene en ekstrem kontroll – meget forståelig ut fra praktiske forvaltningshensyn og behovet for skadeforebygging, men altså kontroversielt. En så detaljorientert og teknologitung forvaltning kan bidra til at både tilhengere og skeptikere vender seg mot dagens forvaltningsmodell. Det er i hvert fall et spørsmål det er mulig å stille ut fra funn i tidligere undersøkelser.

1.3 Ressursbruk

Tidligere studier har også vist at det er en utbredt oppfatning i rovdyrområder at det brukes alt for mye ressurser på rovviltforvaltning og rovviltforskning (som folk ofte ikke skiller så godt fra hverandre). Det framholdes ofte at både overvåkning og forskning på store rovdyr trekker urimelig mye ressurser fra annen naturforvaltning og forskning på andre viltarter (Skogen et al. 2010). Dette er oppfatning vi finner i ulike miljøer. Også i miljøer der man er positive til store rovdyr, kan det være betydelig skepsis til forvaltningens omfang, selv om forskningen oftest anerkjennes som viktig. Det er en ganske utbredt oppfatning at det kastes bort ressurser på virksomhet som av noen oppfattes som uetisk og dessuten unødvendig (Skogen et al. 2010).

Tidligere forskning har vist at det er en vanlig oppfatning blant jegere og bønder at rovdyrbestandene er større enn forskerne og forvaltningen hevder. Oppfatningen om at det brukes for mye ressurser, understøttes av at det er særlig unødvendig hvis bestandene øker (Skogen et al. 2010). Avhengig av ståsted i rovdyrdebatten kan folk peke på forskjellige grunner til at ressursbruken er unødvendig. Selve kritikken av forvaltningens ressursbruk kan imidlertid framstå som ganske lik.

1.4 Forskningsspørsmål

Selv om temaet merking og håndtering av ville dyr ofte har kommet opp i tidligere intervjuundersøkelser, har ikke dette vært noe hovedfokus til nå. Vi har data nok til å være sikre på at vi har fanget noen viktige aspekter av holdningsmønstre, men bildet som er skissert ovenfor er verken fullstendig eller tilstrekkelig detaljrikt. Det samme kan sies om de analyser som foreløpig er gjort av surveydata fra 2010 (Tangeland et al. 2010), også nevnt ovenfor: Disse

har gitt interessante resultater, men materialet har et langt større potensial som vi ikke har hatt ressurser til å utnytte.

Det er behov for en både bredere og dypere forståelse av hvordan folk oppfatter merking, manipulasjon og forstyrrelse av ville dyr. I den foreliggende studien tar jeg for meg folk som har formelle posisjoner som gjør at en kan forvente kunnskap om rovviltforvaltningen og dessuten klare synspunkter. Jeg redegjør nærmere for dette i kapittel 2.

1.5 Relevans

Hvis rovviltforvaltningen skal være effektiv er det viktig at den har legitimitet. Dette gjelder selvsagt i befolkningen generelt, men ikke minst blant folk som har et sterkt engasjement og som er aktive på feltet. Dersom utstrakt og økende bruk av merking og annen teknologi, og mer aktiv manipulering av bestander og individer, ikke bare fører til konfliktreduksjon gjennom skadeforebygging, men har potensial for å heve konfliktnivået, er dette en utfordring for forvaltningen og for politikere som fastlegger rovviltpolitikken. Både utforming av forvaltningsstrategier og rovviltpolitikken generelt bør bygge på kunnskap om effekter av ulike forvaltningsmetoder (også utilsiktede), og denne kunnskapen er utilstrekkelig i dag.

2 Om denne studien

Rovviltneemnda i region 4 har finansiert en mindre undersøkelse som har hatt som formål å framskaffe mer kunnskap om dette temaet. Den foreliggende studien kan kanskje best betraktes som et begrenset tillegg til tidligere forskning, og som en forstudie som bereder grunnen for en større undersøkelse av holdninger til det vi kan kalle «forvaltningsteknologi». En slik større undersøkelse er under planlegging, og er delvis finansiert av Norges forskningsråd. Det arbeides med supplerende finansiering.

Dette er en kvalitativ undersøkelse basert på intervjuer med et lite antall personer. Den kan derfor ikke si noe om hvor utbredt ulike synspunkter er, heller ikke i de gruppene intervjupersonene er rekruttert fra. Men den kan bidra til en bedre forståelse av hvordan folk i litt ulike posisjoner tenker rundt aktuelle spørsmål, og hvordan deres synspunkter på denne studiens tema inngår i en større meningssammenheng for dem. Mulighetene for generalisering er begrenset, men det er heller ingen grunn til å tro at de oppfatningene som kartlegges her er unike – særlig om vi ser de nye intervjuene i sammenheng med tidligere forskning slik jeg har vært inne på. Vi er derfor i stand til å gradvis bygge ut vår forståelse av hvordan moderne forvaltningsteknologi oppfattes, og dessuten legge et bedre grunnlag for videre forskning. Jeg håper selvsagt at denne studien, på tross av sitt begrensede omfang, kan bidra til å øke forvaltningens innsikt i denne typen problemstillinger.

Det er foretatt et strategisk valg av informanter (intervjupersoner): Dette er personer som befinner seg i posisjoner der de har kommet tett på rovdyrforvaltningen, og som kan forventes å ha relativt god kjennskap til viktige problemstillinger i feltet. Det er tre kategorier av informanter som er valgt ut: Rovviltkontakter, folk med tillitsverv i verneorganisasjoner, og folk med tillitsverv i Norges jeger- og fiskerforbund. Selvsagt er det også andre interessegrupper som ville vært interessante, og som ofte har markert seg med klare synspunkter på rovviltsspørsmål, som for eksempel grunneiere og bønder. Ut fra ressursituasjonen var dette imidlertid ikke mulig. Informantene jeg har valgt utfyller bildet vi har fått i tidligere studier på en viktig måte. Vi har tidligere gjennomført lokalsamfunnsstudier med et bredt utvalg av informanter, og det var vanligvis ikke organisasjonstilknytning eller yrke som styrte utvalget. Derfor har vi til nå ikke vært i kontakt med så mange tillitsvalgte i relevante organisasjoner og heller ikke med særlig mange rovviltkontakter¹. Men dette er selvsagt helt sentrale grupper som er tett på rovviltforvaltningen og -politikken, og som på ulike måter kan være et mellomledd eller kontaktpunkt mellom myndighetene og «vanlige folk».

Rovviltkontaktene utgjør et viktig bindeledd mellom forvaltningsapparatet og lokalbefolkningen. Tidligere forskning har vist at rovviltkontaktene i stor utstrekning også oppfattes slik; som relativt selvstendige og ikke minst som genuint lokale, selv om de representerer staten (nå gjennom SNO, tidligere fylkesmennene). Med sin lokale forankring, store kontaktnett og omfattende erfaring – og praktiske tilnærming – anser vi rovviltkontaktene som viktige aktører i rovviltforvaltningen (Skogen & Haaland 2001). Likevel er de som nevnt en gruppe vi ikke har intervjuet så ofte i tidligere studier. Rovviltkontakter var derfor et naturlig valg nå.

Vi har tidligere sett at folk med sterke – men motstridende - meninger i rovviltsaken kan ha sammenfallende synspunkter på forvaltningsteknologi og overvåking. De sterkeste

¹ Skogen og Haalands (2001) studie fra Våler i Østfold, som tok for seg sentrale aktører i et lokalsamfunn med ulv, utgjør et unntak.

synspunktene på dette kom fram helt nede «på grasrota» (Skogen et al. 2010). Denne gangen har jeg valgt folk med tillitsverv i Norges jeger- og fiskerforbund (NJFF) og i verneorganisasjoner, av to grunner: For det første fordi det ikke var ressurser til å intervju større grupper av folk for å finne fram til noen med klare synspunkter på studiens tema. For det andre fordi representanter for slike organisasjoner som regel også har god kjennskap til hva som rører seg blant medlemmene, samtidig som de har over middels kunnskap om det som er denne undersøkelsens tema.

Informantene ble oppfordret til å ikke tenke for mye på sin rolle som ansatte eller tillitsvalgte, men å snakke som engasjerte privatpersoner – rett nok med spesielle kunnskaper som er relevante for denne undersøkelsen.

I utgangspunktet var planen å rekruttere alle informanter fra den rovviltregionen (region 4) som har finansiert prosjektet. Imidlertid ville dette med sikkerhet ha gjort det enkelt å identifisere de intervjuede rovviltkontaktene, som det ikke er mange av. I denne typen undersøkelser garanteres alle informanter full anonymitet. Dette er et generelt forskningsetisk prinsipp som vil gjelde i alle studier der folk ikke uttaler seg bare som representanter for en organisasjon eller institusjon, men også blir bedt om å komme med personlige oppfatninger. Slik anonymitet er også et krav fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, som forvalter personvernlovgivningen på vegne av Datatilsynet når det gjelder samfunnsvitenskapelig forskning. Jeg har derfor valgt å utvide «søkeområdet» noe, og oppgir heller ikke hvor mange rovviltkontakter som er intervjuet.

Selv om det vil være vanskeligere å identifisere de andre informantene, gir jeg heller ikke om dem mer informasjon enn dette: De kommer fra NJFF lokalt og fra to organisasjoner som på ulikt vis befatter seg med naturvern. Alle disse kommer fra sone 4. For ytterligere å vanskeliggjøre identifisering, oppgir jeg heller ikke nøyaktig antall informanter, verken samlet eller i hver kategori. Dette er igjen særlig av hensyn til rovviltkontaktene, hvor svært lite informasjon vil kunne være nok til å identifisere dem. Tallet på informanter ligger mellom fem og ti. Av samme grunn knyttes ikke sitater i teksten til enkeltinformanter, men til en av de tre kategoriene (for eksempel «rovviltkontakt»).

Hvert intervju varte i mellom 1,5 og 2 timer, og ga samlet en betydelig mengde data. Selv om jeg gjennom en intervjuguide sikret at det jeg oppfattet som relevante temaer ble berørt i intervjuene, er det slik i åpne, kvalitative intervjuer at det folk selv er opptatt av får mest oppmerksomhet. For det meste er dette en fordel og ikke en ulempe. Å finne ut hva folk er opptatt av – og hva de er mindre interessert i – er forskningsmessig viktig, og ikke minst av betydning for politikk og forvaltning. Her sikret jeg meg at de mest sentrale temaene ble dekket, men i den grad det var sider ved problemstillingen som virket lite relevante for informantene, eller som de ikke hadde tenkt over, eller var interesserte i å snakke om, må dette betraktes som forskningsfunn på linje med de som kommer fram på bakgrunn av det informantene selv valgte å legge vekt på.

3 Resultater

Tidligere forskning har altså vist at folk som har sterke meninger om rovdyrpolitikken, i mange tilfeller kan være kritiske til bruk av merking og andre metoder som innebærer håndtering og manipulering av rovdyr. Som jeg har gjort rede for innledningsvis, er begrunnelsene ofte sammenfallende, på tvers av ståsted i rovdyrdebatten.

Dette bildet bekreftes et stykke på vei av de nye intervjuene, men hos de fleste informantene skjer det i en avdempet form. Hovedinntrykket er at informantene fra verneorganisasjonene uttrykker seg mindre kritisk enn det mange «rovdyrvenner» har gjort i tidligere studier. Det er også tydelig at dette ikke er et sentralt prinsipielt spørsmål for alle Informantene fra slike organisasjoner.

Informantene fra NJFF (som er kritiske til store rovviltbestander og helt mot ulv) er på sin side - saklig sett - like kritiske som mange av deres jegerkolleger som vi har intervjuet tidligere. Men også disse uttrykker seg i nøkterne vendinger og ikke så emosjonelt som en del jegere «på grasrota» har gjort i tidligere intervjuer.

Rovviltkontaktene er – ikke overraskende – ganske positive til merking, så lenge alminnelige dyrevernhensyn ivaretas. De mener merking er nyttig, og ser få prinsipielle problemer med denne praksisen.

Merking med radiosender eller GPS er uten sammenligning den vanligste årsaken til at rovdyr i Norge utsettes for manipulering (bedøvelse, innfangning). I forbindelse med merking foretas det også veiing, det tas blodprøver, osv., og dette er aktiviteter som har en egenverdi for forskning og forvaltning, men som ikke ville funnet sted uten at merking var hovedformålet. En annen mulig begrunnelse for innfangning kunne være flytting av problemdyr eller dyr som befinner seg i områder med stort skadepotensial, men dette har ikke vært vanlig i Skandinavia. Det har imidlertid forekommet, og er ganske utbredt i en del andre land. En kunne derfor tenke seg at informantene hadde synspunkter også på dette. Flytting som forvaltningsstrategi kom imidlertid opp som tema i kun ett av intervjuene, og de etiske sidene av manipulering ble alt overveiende diskutert i forhold til merking. Inntrykket var helt klart at det er merking folk tenker på når det er snakk om manipulering og bruk av teknologi i studier og forvaltning av store rovdyr. I det følgende brukes derfor stort sett bare uttrykket «merking».

3.1 Pragmatiske synspunkter

Rovviltkontaktene er, som ansatte i Statens naturoppsyn, deler av et system som har som sin oppgave å gjennomføre norsk rovviltforvaltning, i tråd med politiske vedtak og andre retningslinjer. En god oversikt over rovdyrbestandene, og kunnskap om rovdyras bevegelser, er derfor et viktig verktøy i deres arbeid. At de kan vise til gode overvåkingsdata og i det hele tatt vet mest mulig om rovdyra i sine områder, er en god hjelp for dem når de skal kommunisere med folk de møter (som ofte kan være skeptiske til både rovdyr og til det de oppfatter som forvaltningens mangelfulle kunnskap om de reelle rovdyrbestandene).

- Altså, jeg har i utgangspunktet stor tillit til forskermiljøet og de som utfører den jobben. At det blir gjort så godt som overhodet mulig, for det jeg veit at det er strenge krav til det, og de folka som holder på med dette her...jeg har vært med på en del av det, jeg

ser jo at det er folk som er glade i dyr og natur. Det er ikke noen som har lyst til å leke eller herje med dyra. Altså, jeg kjenner jo mange av de som jobber med dette her, altså i felten, og dem er jo forsiktige så langt det overhodet er mulig.[...] Og det er strenge krav, det er seriøse forskere som [...] ikke har noe ønske om å bli tatt på å gjøre ting feil og miste anseelse. For det er jo folk her som skriver i internasjonale publikasjoner og alt, så hvis du blir fronta [med] at du gjør en dårlig jobb, så har du ikke noe interesse av det. Så jeg har jo på en måte tillit til systemet jeg, når det gjelder akkurat det. Altså, det kan jo skje at ting blir gjort feil, at en sender blir satt på for stramt, det kan komme en infeksjon. Det er klart, den hadde jo ikke kommet hvis ikke halsbåndet hadde vært der. Så kan du få enkelte, ja, dyrelidelser, i noen tilfeller. Det er det ikke tvil om, det kan skje. Så er spørsmålet, skal du akseptere det, eller skal du ...er det flere fordeler enn ulemper? Antakelig kan du si med en så sårbar art som ulv, så kanskje må du akseptere at det er noen dyrelidelser for å hente den kunnskapen som er nødvendig. Men det er ikke et lettvinnt spørsmål. Kan ikke bare svare ja eller nei på sånt.

Rovviltkontakt

Intervjuer: Det er jo veldig mange rovdyr som er merka, da, og noen av dem blir jo merka flere ganger og veid og målt, og, som du sier, vi har jo oversikt over alle med slektstre og...er det noe du...synes du det er sånn det skal være, eller gjør det noe med din oppfatning av at det er ville dyr i naturen?

- Nei, det gjør vel for så vidt ikke det, for jeg synes det er greit å vite hva vi har, jeg. Jeg er av den oppfatning at [...] det er mye lettere hvis vi vet hva vi har og det blir offentliggjort, for å si det sånn. Men det er klart, alt har jo en grense. Jeg hadde jo håpa at [ulven] her hadde blitt merka den gangen [...], da hadde det vært mye lettere dette her, synes jeg. For sånn som det har vært nå så har vi liksom ikke visst noe. Hadde [den] vært merka så hadde vi hele tida visst hvor flokken var hen. Det er ikke det at en skal vite det til enhver tid, men det er enkelte sånne praktiske ting som kunne vært greit. Har det skjedd noe der, så veit vi at da har dem vært der og da [er det] dem som har gjort det.

Rovviltkontakt

Informantene fra verneorganisasjonene tar en del forbehold, og er ikke fremmede for verken etiske problemer eller grunnleggende spørsmål om hva som er «natur». Likevel, merking betraktes som et onde vi må kunne leve med, i den grad det tjener en god hensikt.

At forskning bruker merking og håndterer ville dyr på andre måter, er nødvendig for å skaffe best mulig kunnskap. Det er viktig i seg selv, men vil også tjene arbeidet for å ta vare på rovdyrbestandene.

[Vi] veit at det er på ingen måte positivt for dyret da, som individ [...] - som art kanskje, i forhold til forskning. Men det er liksom der grensa går: at noen individer må - ikke lide, da - men at det kanskje går litt ut over dem for at arten skal [...] bestå. Men jeg veit ikke, det var jo litt snakk om at det var ulv som var skutt som hadde hatt halsbånd som dem mente at det var gnagsår eller skader. [...] Og ikke veit jeg hvor vanlig det er, om det har vært ett individ eller om det har vært fler, det tør jeg ikke si.

Tillitsvalgt, naturvernorganisasjon

En representant for en verneorganisasjon hadde selv mye kontakt med sauebønder i sin del av fylket, og så store fordeler med rovdyrmerking (også for rene overvåkingsformål) fordi det gir mulighet for varsling når rovdyr er i nærheten. På den måten kan tap av husdyr begrenses, og det kan bidra til å redusere konflikter. Slik kan også forvaltningsmerking, etter denne

informantens mening, bidra til at rovdyrbestandene bevares. Men dette må likevel ikke bli for omfattende:

Men altså her i dette området her sånn så er det såpass få gauper, og sånn som det har fungert, at vi har blitt varslet, og gitt at ikke gaupa har noen problemer med å gå med en sånn sender rundt halsen, så synes jeg egentlig det er greit nok jeg, altså, det må jeg si. Hvis det har en ... hvis det går an å få til et ålreit samarbeid med dyreeier og alle de som har oppsyn... nå var jo dette et forskningsprosjekt så det var jo ikke primært for å...ja, jeg tror ikke hensikten var å få til et samarbeid med husdyrbruket, det var mer for å lære mer om gaupas vandringer og...Så det er vel ikke, i hvert fall i dette området tror jeg, lagt opp til en sånn type elektronisk overvåking, "storebror ser deg"-forvaltning. Men den dagen man liksom forlanger at alle rovdyr i Norge skal på nett, da vil jeg si at man har gått for langt, altså.

Tillitsvalgt, naturvernorganisasjon

3.2 En kritisk røst fra NJFF

I denne undersøkelsen er det informantene fra NJFF, som verken ønsker sterkt vern, har tillit til forvaltningen, eller har praktisk nytte av merkingen, som er mest kritiske. Det medgis at merking kan gi forskere informasjon, så i prinsippet kan en begrenset bruk av merking godtas. I den forbindelse understrekes det imidlertid at den forskningen vi har sett hittil, stort sett bare har rapportert selvfølgeligheter («ulven tar mye elg») eller har trukket feilaktige konklusjoner (for eksempel om bestandsstørrelser). Men argumentasjonen som brukes mot merking og annen manipulering, er i all hovedsak av dyreetisk karakter. Man mener dyra påføres lidelse og av og til skade, uten at det tjener noe fornuftig formål. Det framholdes at merkingen stort sett er unyttig, men det er det dyreetiske som angis som hovedgrunn til skepsisen. Vi ser her et sammenfall med tidligere forskningsfunn, selv om informantene fra NJFF i denne studien ikke legger vekt på merkingen som en krenkelse av «det ville».

- Nei, jeg er ikke noe sånn veldig positiv til det. Jeg er ikke det. Jeg synes på en måte ... nå er det klart, nå er det vel forskjellige typer merkinger, da...merking i forskningsøyemed og sånn, det kan jo delvis forsvares mener jeg. Hvis du vil prøve å finne ut noe. Jeg føler på en måte at det kanskje ikke har gitt de helt store resultatene da. Det kan jo hende det har gjort, men jeg føler på en måte at vi som jegere får egentlig ikke noe tilbake igjen, noen resultater. Vi får vite at ulven tar mye elg, Ja, det skjønner du jo liksom sjøl uten å drive og merke dem. For det blir jo betydelig mindre elg, da. Men det med forskning, det mener jeg delvis kan godtas, til en viss grad. Og så har du den der merkinga for å få vite hvor dem er til enhver tid, den er jeg prinsipielt imot. Det synes jeg er unødvendig. Og så inn og ut av ulvesonen og den pakka der, det synes jeg ikke har så mye for seg, egentlig.

Intervjuer: Hva er grunnen til at du er skeptisk til det da?

- Jeg synes egentlig det er dyreplageri, mye av det. Det gjør jeg, altså. For det er klart du stresser jo dyra ved å fange dem. Fly etter dem i helikopter til dem omtrent stuper, og så tre i dem ei bedøvelsespil og herje og kutte og skjære og fjerne hår og DNA og hele pakka. Og så våkner dem opp der da, med hundre tilskuere rundt seg. Det er klart at et dyr som i utgangspunktet skal være ganske sky, det føler seg ikke helt tilpass da. Jeg har vært med på, som tilskuer, når dem [merka ulv] her. Ja, det var mye folk der som sto og titta på denne stakkars ulven og ...opp igjen da, og prøvde for enhver pris å dra seg unna for å komme seg vekk. Det går litt på det dyreetiske egentlig, altså. Det synes jeg er verst.

Intervjuer: Gjelder det...altså, det er jo merking av elg og...

-Ja, jeg er egentlig prinsipielt litt imot det og. Det har jo vært noe radiomerking av elg her i deler av kommunen, og det blir jo gjerne foretatt [...] på vårparten, og drektige kuer som blir jaga med helikopter, jeg tror ikke det er noe voldsomt gunstig. [...] Det er egentlig generelt i jegerstanden, så var det en del motstand mot det. Det ble litt oppstyr når dem drev på med den elgmerkinga og. Så går det litt på ... det svirrer jo stadig rykter om både det ene og det andre ... utsetting, merking, og ... så der må nok forvaltningen i hvert fall være flinkere til å informere lokalbefolkningen, for det er en enorm rykteflom altså. Det er det.

Tillitsvalgt, NJFF

Intervjuer:[...]I prinsippet så hadde det jo vært mulig å varsle jegere og.

-Ja, det hadde jo det. Og det der med ulvetelefonen...

Intervjuer: Ja, det var jo noen problemer med den kanskje.

- [Det var] sånne ett-mils ruter, og med tanke på åssen ulven bruker terrenget, så er jo det...da vil jeg si det såpass sterkt at det er jo null verdt. Det er jo bare å lure folk.

Intervjuer: Men hvis du hadde hatt sånn *real-time* tilgang til ... det er jo ikke aktuelt sikkert, men bare som [en idé].

- Hvis du kunne vite at han var der og der, da og da?

Intervjuer: Da kunne [det jo tenkes] at noen ville mene at det var praktisk nyttig...

-[Lang pause] Jaaa, det ville jo kanskje vært det men det går jo litt på det der dyreetiske. [Pause] Nei, jeg føler ikke at den nytten på en måte er større enn det dyreetiske synet som jeg har. Det gjør jeg ikke, altså.

Intervjuer: Så selv om du ønsker ulven vekk, så synes du at man må ta samme dyreetiske hensyn til den som til alle andre...

- Du må jo det.

Tillitsvalgt, NJFF

3.3 Kontroll over ville dyr

Det generelle spørsmålet om kontroll over ville dyr – hva dette gjør med vår opplevelse av dyrenes «villhet», deres faktiske atferd, og med vår forståelse av hva som er «natur» – virket ikke veldig presserende for informantene i denne undersøkelsen, selv om det var variasjon. På direkte spørsmål fra intervjuer kom det fram meninger, og flere ga da uttrykk for at kontroll med dyra ikke måtte gå for langt.

De blir jo på en måte litt mindre ville. De blir jo litt mer ... ja, ikke husdyr akkurat da, men de mister litte grann av det at de er ville dyr. At vi ikke helt veit liksom. Men selvfølgelig, for noen er det greit å vite at det er en ulv der, så trenger de kanskje ikke å være der, da. Men for andre så: "Å, da drar vi dit!" For der er kanskje litt større sjanse for å få se.

Tillitsvalgt, naturvernorganisasjon

En informant la vekt på at man aldri kan ha full kontroll, siden det hele tida skjer uforutsette ting. Det at kontrollen ikke er fullstendig, gjorde merkingen litt mindre problematisk for denne informanten.

- Men det er jo sånn, altså [...] naturen er jo så involvert, og de her senderne er jo ikke optimale. Plutselig så har dem en pause...eller er gravd ned...

Intervjuer: Ja det hender jo det og...

- ...så det er jo ikke noe sånn 100% uansett, da.

Tillitsvalgt, naturvernorganisasjon

En annen la vekt på at den praktiske nytten man har av merking må balanseres mot andre hensyn, og at merking bare kan godtas hvis det har et relativt begrenset omfang. Vedkommende legger vekt på at et følelsesmessig forhold til naturen er viktig, det vil si at ikke alt vi gjør bør begrunnes ut fra nytteverdi.

- Samtidig må jeg si at jeg selv har vært veldig opptatt av alt som har med etikk i forhold til natur. Og dette her med ærefrykt for naturgrunnlaget og sånn, så på en måte blir jeg litt overrasket over at, selv, at jeg ikke ser noen store etiske problemer med å akseptere mere [...] elektronisk overvåking. Det er kanskje fordi her er det et såpass lite omfang. Som jeg sa i sta, hvis man skulle ha hvert eneste rovdyr inne på nett, så tror jeg nok jeg hadde reagert. For da hadde det gått for langt. Her tror jeg det er snakk om en stamme som man skal ha litt oversikt over, og om ett av disse dyra utstyres med en sender, så regner man med at man har flokken sånn noenlunde under overvåking. Det synes jeg faktisk er ålreit. Men jeg er veldig redd for en sånn debatt som er helt fri for følelser rundt dette her, for det bør være følelser inne i bildet.

Tillitsvalgt, naturvernorganisasjon

Et interessant moment er at en av informantene fra NJFF tok opp endringer i dyrenes atferd som et mulig problem: Han mente at omfattende kontakt med mennesker kan skade deres naturlige skyhet, og det kan potensielt være farlig. Men på direkte spørsmål sa han seg enig i at opplevelsens av – eller forestillingen om – et vilt dyr også kunne bli skadelidende.

- Ja, det er klart [en] kan være litt skeptisk til den menneskelige kontakten med de ville dyra, da. Det har en vel sett nå i de siste dager hvordan det kan gå [sikker til hendelsen i en svensk dyrepark der en kvinne ble drept, noen dager før intervjuet], men ... nei, jeg føler vel kanskje at en del sånne naturfotografer og sånn vil jo helst ikke ha bilder av individer med en sånn stor svart klump rundt halsen. Jeg føler på en måte at det kanskje er mer... Ja, at det er den biten av det. Om du merker en ulv, så vil han jo være vill uansett. Men det er klart at hvis du gjentatte ganger gjør det så kan den jo sikkert miste litt av skyheten og ...

Intervjuer: Jeg tror det en del tenker på er nok [også] at det har noe med opplevelsen å gjøre eller... altså de fleste får jo aldri se en ulv, men tanken om ulven - og for så vidt elgen - blir på en måte litt sånn forurenset, da ...

- Jada, jeg kjøper den litt ...

Tillitsvalgt, NJFF

3.4 Forskning og forvaltning

De fleste informantene problematiserte ikke forskjellen på forsknings- og forvaltningsmerking. Vi har sett at en informant fra NJFF gjorde det. En informant fra en naturvernorganisasjon ga uttrykk for det samme, og framholdt at merking med et rent forvaltningsformål (kun overvåking) er problematisk, i motsetning til merking for forskningsformål.

Jeg tenker jo liksom sånn ...det er jo ikke noe bra for dyra, men man må jo få vite... men det er jo litt forskjell på forskningsmerking og forvaltningsmerking. For liksom for forskning så...jeg er ikke veldig for det heller, men det er liksom litt mer sånn at "javel, da". For det er jo en belastning for dyra.

[...]

- Ja for da har man jo også full kontroll når man ønsker å ta ut [et dyr], liksom. Det blir jo liksom sånn at man tenker: Er det egentlig *det* [som er hensikten]?

Tillitsvalgt, naturvernorganisasjon

Vi ser at en av grunnene til skepsisen var at denne typen kontroll kan gjøre det enkelt å finne dyr som skal «tas ut». Informanten gir uttrykk for mistanke om at dette kan være en hovedhensikt bak slik merking. Innvendingene synes ikke først og fremst å knytte seg til spørsmålet om ødeleggelse av dyrenes «villhet», eller at de på en måte besudles av å være under menneskers kontroll. Snarere er det motivene for forvaltningsmerkingen som kritiseres – den har, eller kan ha, som mål å kontrollere dyra på en måte som ikke er forenlig med vern, slik denne informanten ser det.

De fleste informantene syntes ikke interessert i å diskutere skillet mellom forvaltnings- og forskningsmerking. De er klar over at et slikt skille finnes, men ser det nok ikke som prinsipielt viktig. Dette er et eksempel på et «negativt funn», slik jeg beskrev innledningsvis: Det er nyttig å observere hva folk *ikke* er så interessert i å snakke om.

3.5 Andres meninger

Rovviltkontaktene, som har en bred kontaktflate, kan fortelle mye om hva *andre* mener om merking. Rovviltkontaktens beskrivelse av lokale grunneiere og jegere som er kritiske til rovviltforvaltningen og som vil ha lavere bestander, gir et bilde som er i samsvar med våre tidligere funn: Det er i visse kretser en betydelig mostand mot merking og lignende aktiviteter. Disse annenhånds beretningene sier imidlertid lite om motiver for motstanden, ut over at mange grunneiere og jegere er svært misfornøyde med dagens rovdyrpolitikk, og at de ikke har noen tillit til rovdryrforskerne. I ett tilfelle nevnes det at en grunneier har oppgitt dyreplageri som motiv for å nekte landing med helikopter.

Intervjuer: Det har jo lett for å bli litt sirkus rundt den der merkinga... det gjelder jo andre slags dyr og, men særlig rovdyr.

- Ja, det har det. Men jeg skjønner ikke hvorfor det blir sånt leven rundt dette her. Det var jo, sånn som jeg så det, [...] ikke noe stort problem med den merkinga der. Dem fulgte den ulven mikroskopisk med helikopteret egentlig, før dem fikk pila i den.

Intervjuer: Var det det [...] folk reagerte på...?

-Ja, det var det grunneieren mente, at det var dyreplageri.

Rovviltkontakt

Intervjuer: Dette her med merking og sporing og sånne ting, det er jo sånt som ofte er litt kontroversielt. Har det vært noe tema her eller, som folk har vært uenige om eller noe sånt?

- Ja, det har vært tema. Du kan si sånn til å begynne med, at merkinga var på en måte... da var det liksom spenning og litt sånn knytta til det, at det var flere som var positive. Men etter hvert som det ble mere negative...at ulven begynte å ta bikkjer og sånn og at den slo seg til [her], så var det økt motstand, kan du si, mot det med merking. Og da er det det med at du ikke får lov til å... du får ikke landingstillatelse, du får ikke...kommunen er jo negativ, sjølsagt, for det sitter jo en del sentrale folk i kommunestyret som er veldig negative, kommunetopper som er veldig negative til ulv, som har sterke tilknytninger til primærnæring og jakt og sånne ting. Så kommunen nekter landingstillatelse, grunneiere nekter landingstillatelse. Så da er det begrensa områder som du på en måte kan...på norsk side, da, hvor du må ha landingstillatelse for å kunne merke.

Rovviltkontakt

Selv om det ikke er direkte relatert til merking, gjengir jeg også noe av det som ble sagt om den ambivalens som gjør seg gjeldende i forhold til ulven, men som også sier noe om opplevelser en av rovviltkontaktene selv har hatt i forbindelse med merking.

- Men det er så veldig mange som håper dem skulle få se ulven! Det er veldig mange som håper dem skulle få se den. Sjøl om dem ikke vil ha den liksom, men dem skulle ha moro av å se den. (Ler)

[...]

- Ja, fasinert over dyret som sådan, for å si det sånn. Det er noe trolsk... jeg sier det sjøl, jeg har sett ulven og jeg har hørt den komme på skaren, og det er noe spesielt. Da gikk den... da vi drev og merka den ulven, vi måtte jo passe på den i flere timer etterpå, og da kom den og gikk forbi oss på ti meter liksom, den store hannen liksom, det er noe spesielt med det dyret!

Rovviltkontakt

Slike små innblikk i lokale meningslandskap er interessante fordi vi får flere indikasjoner på at motstand mot forvaltningen er krydret med fasinasjon for ulven, slik vi også har beskrevet i tidligere studier (Figari & Skogen 2008; Figari & Skogen 2011; Krange & Skogen 2011). Det er tydelig at rovviltkontakten som er sitert her selv er fasinert av ulven (hvilket ikke er overraskende), men han fornemmer noe av den samme fasinasjonen hos de som er motstandere av å ha ulv i nærheten, og som kanskje motarbeider forvaltningen.

Dette er ikke denne rapportens tema, men det gir oss et glimt av den virkeligheten rovviltkontaktene opplever og må forholde seg til i sitt arbeid. Det er også en indikasjon som peker i samme retning som noe vi har beskrevet i tidligere publikasjoner; nemlig at striden ikke først og fremst står om ulven som art, men om dens nærvær i det norske brukslandskapet, og om forvaltningens og forskningens rolle. En kan tenke seg at den utbredte fasinasjonen for ulven som dyr gir et grunnlag for å dempe konflikter. Men som vi har sett tegn på også i denne lille studien, er meninger om rovdyr og rovdyrforvaltning (for eksempel merking) i høy grad preget av folks syn på nettopp forvaltning og forskning: Tjener de legitime formål, eller gjør de det ikke?

4 Oppsummering

Rovviltkontaktene og informantene fra verneorganisasjonene ga uttrykk for ganske pragmatiske og nytteorienterte syn på merking. Det ser ut som om de som har praktisk nytte av merking og annen overvåking, eller som legger vekt på at samfunnet har nytte av det, også godtar slik virksomhet. Det samme gjelder de som mener at merking er et virkemiddel til å skaffe nødvendig kunnskap om store rovdyr; en kunnskap som er nødvendig for å sikre artenes overlevelse. Disse synsmåtene kan også eksistere side om side, dvs. at det både er praktisk og bidrar til å sikre et visst vern.

4.1 Synet på merking preges av verdier

Vi ser ganske tydelig at etiske prinsipper som ser ut til å ha tilslutning på tvers av interessegrupper og institusjonstilknytning, vektlegges ulikt ut fra den sammenhengen det settes inn i. Hensyn som betraktes som overordnede, påvirker vurderingen av merkingen. Og det gjelder nok ikke bare konklusjonen som trekkes med hensyn til om ulemper og eventuelle skadevirkninger er «verdt det» i forhold til hva som kan oppnås. Selve merkingens virkning på dyrene, og betydningen for våre forestillinger om ville dyr, tolkes trolig litt ulikt ettersom hvordan man ser på helhetsbildet. Handler dette om å skaffe sikker kunnskap «for å kunne sette ting på plass», redusere husdyrtap og/eller bidra til kunnskap som bygger opp under vern av rovdyr? Eller er merking rett og slett en meningsløs aktivitet som ikke tjener noe godt formål?

Dette er ikke det samme som å si at informantene bruker sine poenger «taktisk», for eksempel at jegerne ikke er oppriktige når de sier at de legger stor vekt på dyreetikk i dette spørsmålet. Det er lite trolig at jegere generelt er mer opptatt av dyreetikk enn folk fra naturvernorganisasjoner, men det er heller ikke noen grunn til å tro at de er mindre opptatt av det. Hvilke aspekter av en sak folk tillegger mest vekt, og hvordan de i det hele tatt tenker på et problem, er generelt preget av en større meningskontekst. Dette gjelder egentlig alle de oppfatninger vi danner oss, der våre grunnleggende verdsett er med og danner en ramme.

Et (forhåpentligvis) illustrerende eksempel: I en diskusjon av fenomenet frykt for ulv – hvordan folk legger ulik vekt på fryktaspektet avhengig av deres grunnleggende syn på om ulven hører hjemme i norsk natur – skriver denne rapportens forfatter (sammen med to medforfattere) følgende:

En viktig side av vår forståelse av fare er hvem som har skylda for at vi utsettes for den. At vi i betydelig utstrekning velger hva vi skal betrakte som farlig, er egentlig åpenbart. Vi kan se på et eksempel fra et geografisk område fjernt fra store rovdyr, nemlig en storby som Oslo: Der kan naboer som bor tvers over gangen, bekymre seg for veldig ulike sider ved sitt eget lokalmiljø. Noen er så redd for gatekriminalitet at de ikke tør gå ut, og de legger skylda på kriminelle asylsøkere og naive politikere som har sluppet dem inn i landet. Andre ligger våkne og tenker på luftforurensning og ungenes helse, mens de bebreider det høyreorienterte byrådet og den internasjonale oljeindustrien. Det er vanskelig å tenke seg at slike bekymringer ikke skulle henge sammen med, eller til og med forårsakes av, bredere holdningsmønstre, verdsett, politiske orienteringer, eller hva man velger å kalle det. Det som fryktes mest, er ofte det som er sterkest i konflikt med grunnleggende verdier.

(Fra boka "Ulvekonflikter"; Skogen et al. 2013 i trykk)

Frykt for ulv har ikke nødvendigvis noe med merking av rovdyr å gjøre. Poenget er at alle vurderinger preges av verdsett og mer grunnleggende perspektiver, for eksempel på menneskets forhold til naturen og til ville dyr. Dette er både naturlig og uunngåelig. Og vi ser det ganske tydelig også i intervjuene som er gjort i denne studien.

4.2 Kontakt og fortrolighet med forvaltning og forskning

Alle informantene er enten selv deler av forvaltningsapparatet, eller har posisjoner i frivillige organisasjoner som gjør at de er fortrolige med norsk naturforvaltning. Det er rimelig å anta at selve kontakten med forskning, forvaltning og store organisasjoner som arbeider på dette feltet, bidrar til å forme oppfatninger og avveininger. Det fremmer en type fortrolighet og identifikasjon med en bestemt «ansvarlig» rovdyrdiskurs (referanseramme og tankemodeller), den forskningsbaserte og forvaltningsorienterte. Det er imidlertid ingen grunn til at dette ikke også skulle gjelde informantene fra NJFF. Vi ser da også at informantene i denne studien uttrykker sin skepsis til merking i mer avmålte vendinger, enn vi har sett i en del intervjuer tidligere. Poenget er heller ikke at kontakt med forskning og forvaltning har bestemmende innvirkning på selve oppfatningene om merking, men at uttrykksmåten og kanskje noen «måter å tenke på» kan påvirkes. I flere andre publikasjoner har vi diskutert de felles referanserammene som særlig miljøbevegelsen, biologien og naturforvaltningen har (se for eksempel Skogen et al. 2013 i trykk).

4.3 Forvaltningsmerking og forskningsmerking

Vi har sett at de fleste informantene ikke trakk noe skille mellom forvaltningsmerking og merking for forskningsformål. De som gjorde det, var også de som hadde relativt klare prinsipielle – til dels kritiske – synspunkter på mange sider av merkingen.

I den grad det *ikke* trekkes et skille mellom forvaltningsmerking og forskningsmerking: Hva sier det, for eksempel om synet på forholdet mellom forskning og forvaltning. Det betyr nok at disse informantene ikke så noen prinsipielle, etiske forskjeller på merking for de to formålene. Men det peker trolig også på det forhold at det kan være vanskelig – og framstå som hensiktsløst – å skille skarpt. Merking som har vært motivert av forskningsbehov har vært praktisk nyttig for forvaltningen, og merking initiert av forvaltningen gir data som forskningen kan gjøre seg nytte av. Merking utføres på samme måte, og til dels med samme personell, uansett det primære formål.

Det kan være at vi for noen informanters vedkommende også kommer i berøring med noe vi har sett i tidligere undersøkelser: At mange ser på rovviltforvaltning og rovviltforskning som et konglomerat der de enkelte delene ikke kan skilles fra hverandre, og at det heller ikke har noen hensikt å forsøke å gjøre det (Skogen et al. 2010; Skogen et al. 2013 i trykk). Det er ganske vanlig å se på forskningen som et redskap for forvaltningen og for den rådende rovviltpolitikken. Dette er nok mest uttalt og mest utbredt blant de som mener at rovdyrbestandene er for store, og som generelt er skeptiske til forvaltning og forskning. Men de som er positive til rovdyr, og som kanskje vil ha fler, ser det ofte på samme måte: For dem er det ikke noe problem at forskningen har et «verneformål» (slik de oppfatter det) (se for eksempel Jørstad & Skogen 2010).

4.4 Videre forskning

Denne korte rapporten bidrar til å utfylle det bildet vi har av ulike meninger om merking og manipulering av store rovdyr. Men på tross av indikasjoner i tidligere studier, både kvalitative og kvantitative, har vi fortsatt for lite kunnskap om alle de som er sterkt engasjert i rovdryrsaken, men som ikke sitter i «ansvarlige» posisjoner i organisasjoner eller er ansatte i forvaltningens ytre ledd. Også om disse siste er det behov for mer kunnskap, tatt i betraktning denne studiens begrensede omfang, men det virker ikke urimelig å anta at det bildet som tegnes i denne rapporten kan ha bredere gyldighet.

Selvsagt er tillitsvalgte og ansatte i forvaltningen svært viktige for utviklingen av rovviltforvaltningen og for de politiske dragkampene rundt den, men konfliktene rundt store rovdyr drives fram vel så mye på «grasrota». Ikke bare er dette viktig for det sosiale og politiske klima rovviltforvaltningen skal utøves i, det kan også ha praktiske konsekvenser: Hvis et forvaltningsregime ikke oppfattes som legitimt, vil det være lettere å utføre handlinger som utfordrer dette forvaltningsregimet og dets normative grunnlag. Ett eksempel på dette kan være ulovlig jakt på rovdyr, som er lettere å forsvare hvis man mener at lover og regler på dette området savner et legitimt grunnlag.

Det er fortsatt et behov for en både bredere og dypere forståelse av hvordan folk i ulike posisjoner oppfatter merking, manipulasjon og forstyrrelse av ville dyr, og hva de mener om at naturen underlegges stadig mer omfattende menneskelig kontroll. Vi må undersøke sammenhengen med folks generelle syn på natur og på menneskets forhold til natur, samt på bruk av naturressurser. Dette må også inkludere synet på dyr; på dyrs vesen og rettigheter. I tillegg må overvåking (og ulike konkrete metoder) sees i sammenheng med generell tillit til rovviltforvaltningen og folks vurderinger av hvordan ressursene brukes. For å få til dette trengs et bredere anlagt forskningsprosjekt, som denne studien kan legge et godt grunnlag for.

5 Referanser

- Figari, H. & Skogen, K. (2008). *Konsensus i konflikt: Sosiale representasjoner av ulv*. NINA rapport 361. Oslo: Norsk institutt for naturforskning
- Figari, H. & Skogen, K. (2011). Social representations of the wolf. *Acta Sociologica*, 54(4), 317-332.
- Jørstad, E. & Skogen, K. (2010). The Norwegian Red List between science and policy. *Environmental Science & Policy*, 13(2), 115-122.
- Kränge, O. & Skogen, K. (2011). When the lads go hunting: The 'Hammertown mechanism' and the conflict over wolves in Norway. *Ethnography*, 12(4), 466-489.
- Skogen, K., Figari, H. & Kränge, O. (2010). *Meninger om rovviltforvaltning: Erfaringer fra tre kommuner på Østlandet*. NINA rapport 607. Trondheim: Norsk institutt for naturforskning
- Skogen, K. & Haaland, H. (2001). *En ulvehistorie fra Østfold: Samarbeid og konflikter mellom forvaltning, forskning og lokalbefolkning*. NINA fagrapport 52. Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning
- Skogen, K., Kränge, O. & Figari, H. (2013 i trykk). *Ulvekonflikter. En sosiologisk studie*. Oslo: Akademika forlag.
- Skuland, S. E. & Skogen, K. (2009). *Rovdyr og landskap: Rovdyras plass i ulike landskapsforståelser*. NINA rapport 491. Trondheim: Norsk institutt for naturforskning
- Tangeland, T., Skogen, K. & Kränge, O. (2010). *Om rovdyr på landet og i byen. Den urban-rurale dimensjonen i de norske rovviltkonfliktene*. NINA rapport 650. Oslo: Norsk institutt for naturforskning



Norsk institutt for naturforskning (NINA) er et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter innen naturforskning. Vår kompetanse utøves gjennom forskning, utredningsarbeid, overvåking og konsekvensutredninger.

NINAs primære aktivitet er å drive anvendt forskning. Stikkord for forskningen er kvalitet og relevans, samarbeid med andre institusjoner, tverrfaglighet og økosystemtilnærming. Offentlig forvaltning, næringsliv og industri samt Norges forskningsråd og EU er blant NINAs oppdragsgivere og finansieringskilder.

Virksomheten er hovedsakelig rettet mot forskning på natur og samfunn, og NINA leverer et bredt spekter av tjenester gjennom forskningsprosjekter, miljøovervåking, utredninger og rådgiving.

ISSN:1504-3312
ISBN: 978-82-426-2520-5

Norsk institutt for naturforskning

NINA Hovedkontor
Postadresse: Postboks 5685 Sluppen, NO-7485 Trondheim
Besøks/leveringsadresse: Tungasletta 2, NO-7047 Trondheim
Telefon: 73 80 14 00, Telefaks: 73 80 14 01
E-post: firmapost@nina.no
Organisasjonsnummer 9500 37 687

<http://www.nina.no>

Samarbeid og kunnskap for framtidens miljøløsninger